

Nr 38

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner angående utskänkningsskatten å spritdrycker m. m.

Till bevillningsutskottet har hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 161 av herr *Sveningsson* och II: 210 av herr *Bengtsson* i Göteborg, vari hemstälts, »att riksdagen måtte besluta att den nuvarande utskänkningsskatten på spritdrycker reduceras i sådan utsträckning att den endast kommer att motsvara restauratörernas ersättning för utskänkning och att utskottet måtte utforma de författningsändringar som erfordras för beslutets genomförande»; samt

2) motionen I: 9 av herr *Axel Svensson*, vari hemstälts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, dels om förslag till sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att bl. a. folketshus och bygdegårdar icke kommer att falla under förtäring- och förvaringsförbuden, dels ock om förslag till sådana ändringar i förordningen angående skatt å spritdrycker och vin, att utskänkningsskatten slopas samt omsättningsskatten höjes så mycket som motsvarar inkomstbortfallet av utskänkningsskatten».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i motionerna framförda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 9 och II: 210.

Vid 1957 års riksdag vidtogs vittgående ändringar angående de ekonomiska villkoren för utskänkning av sprit, vin och starköl. Sålunda beslöts att den tidigare utgående utskänkingsvinsten på sprit, varav staten tog huvuddelen, skulle slopas. Hela prisskillnaden mellan utminuterade och utskänkta spritdrycker skall i stället utgöra utskänkningsskatt. Denna skall utgå med 1/3 av utminuteringspriset. Härigenom kom priserna på utskänkta spritdrycker att återföras till ungefär samma nivå som före den på hösten 1956 verkställda höjningen av spritskatterna.

I stället för den utskänkingsvinst resp. de utskänkingsersättningar, som tidigare tillkommit restauratörerna och som i genomsnitt inte motsvarade de direkta omkostnaderna för spritutskänkning, skulle restauratörerna få en enhetligt bestämd ersättning för spritserveringen med 15 procent av det nya utskänkingspriset. Den föreslagna ersättningen avvägdes med ledning av en undersökning rörande de med spritutskänkning förknipade särkostnaderna. En särskild spärregel infördes av innebörd att er-

sättning inte erhålles för den spritutskänkning som överstiger 35 procent av den sammanlagda omsättningen av sprit, mat, vanligt öl och alkoholfria drycker. Utskänkningskatten på starka viner slopades. Restauratörerna äger själva bestämma priserna på utskänkta viner. Det förutsattes, att åtgärden skulle föranleda sänkningar i utskänkingspriserna på viner.

De författningar som reglerar serveringen av rusdrycker, öl och alkoholfria drycker har sedan länge innehållit närmare bestämmelser i syfte att hindra gästerna från att dricka medhavd sprit eller att på liknande sätt kringgå utskänkingsbestämmelserna. Föreskrifter om dessa s. k. förtäring- och förvaringsförbud återfinns i 54 § i 1954 års rusdrycksförsäljningsförordning, 45 § i 1954 års ölförsäljningsförordning och 6 § i 1955 års förordning om försäljning av alkoholfria drycker. Förbuden omfattar i princip alla lokaler där utskänkning över huvud taget bedrivs, vare sig utskänkningen avser rusdrycker, öl eller alkoholfria drycker. Förbuden innebär, att gäst icke får förtära eller tillåtas förtära rusdrycker som icke i laga ordning utskänkts och att starkare drycker än som får serveras på vederbörande lokal icke får där förtäras eller förvaras. Vad som är att anse som utskänkingslokal framgår av utskänkingskontrakt, såvitt gäller rusdrycksrestauranger. I fråga om ölrestauranger blir innehållet i utskänkningstillståndet avgörande. Beträffande alkoholfria serveringar får frågan bedömas med hänsyn till var utskänkningen faktiskt bedrivs. I syfte att möjliggöra tillfällig servering av rusdrycker vid festligheter i slutna sällskap utan att förtäring- och förvaringsförbuden överträdes infördes år 1954 ett förenklat ansökningsförfarande att anordna sådan utskänkning.

Tillämpningen av bestämmelserna om förtäring- och förvaringsförbuden har länge varit förenad med svårigheter. Svårigheterna sammanhänger framför allt med att förbuden enligt sakens natur måste vara generella och att tillräcklig hänsyn därför inte kunnat tagas till särskilda omständigheter i olika förekommande fall. Vissa lättnader infördes vid 1954 års riksdag, och ytterligare några jämkningar i sådan riktning aktualiserades av 1956 års rusdrycksförsäljningsutredning.

Då det emellertid också visat sig, att förbuden i betydande utsträckning kunnat kringgås, framför allt av dem som driver s. k. fria festvåningar, vilket vållat den reguljära restaurangnäringen olägenheter, föreslog utskänkingsvinstkommittén för att komma till rätta med dessa olägenheter vissa skärpningar av förbuden. Enligt förslaget skulle förbuden gälla vid all servering av livsmedel mot betalning, vare sig fråga var om mat eller dryck.

Kommitténs förslag i denna del föranledde icke lagstiftning. I förenämnda proposition nr 94 uttalade föredragande departementschefen i anslutning härtill följande.

De föreslagna skärpningarna skulle, såsom kommittén framhållit, skapa bättre möjligheter att motverka de påtalade olägenheterna. Verkningarna synes emellertid sträcka sig längre än som i och för sig torde vara motiverat. De föreslagna bestämmelserna skulle sålunda även träffa den verksamhet med anordnande av privata fester som i lagliga former bedrivs av fol-

ketshus och bygdegårdar. Denna verksamhet fyller utan tvivel ett legitimt behov. Härtill kommer — något som bestyrkes av erfarenheterna från de nuvarande bestämmelsernas tillämpning — att de avsedda skärpningarna knappast torde komma att mötas av förståelse från allmänhetens sida. Kontrollen skulle härigenom ytterligare försvåras. Å andra sidan torde de föreslagna bestämmelserna inte utesluta möjligheter till kringgående.

Med hänsyn till det anförda finner jag mig inte kunna tillstyrka kommitténs förslag. De problem som sammanhänger med konkurrensen från festvåningarna synes i stället böra angripas genom att minska prisskillnaden mellan utminuterade och utskänkta rusdrycker. Vad jag förordar i det föregående medför en betydande förändring i denna riktning.

Av innehållet i *de förevarande motionerna* må här återges följande.

I motionen I:9 anföres, att vid övervägande av utskänkingsvinstkommitténs förslag om skärpning av de s. k. förtäring- och förvaringsförbuden departementschefen tagit avstånd från den av kommittén föreslagna utvidgningen vad det gäller folketshus och bygdegårdar. Trots detta har kontrollstyrelsen funnit skäl utfärda anvisningar, vilka innebär att dessa lokaler skall underkastas förtäring- och förvaringsförbuden. Såsom exempel härpå anför motionären två fall, då kontrollstyrelsen bedömt en danslokal i folketshus och lokaler i en bygdegård utgöra utskänkingsställe för regelbunden utskänkning av alkoholfria drycker och därmed permanent underkastade förbuden. Enligt motionärens mening har kontrollstyrelsen därvid dragit längre gående slutsatser än som avsetts. Konsekvenserna av denna tolkning drabbar samtliga folketshus och bygdegårdar. Dessa lokaler har tillkommit under ekonomiska uppoffringar från föreningsfolkets sida, allt i akt och mening att höja vår möteskultur. Det kan slås fast att folkrörelsernas olika organisationer i stor utsträckning lyckats i sin strävan att även under festliga tillfällen få medborgarna att umgås med spriten under värdiga former. Motionären anser i likhet med departementschefen i proposition nr 94/1957 att »konkurrensen från festvåningarna bör angripas genom att minska prisskillnaden mellan utminuterade och utskänkta rusdrycker». Statens inkomst genom utskänkningsskatten utgör ca 17 miljoner kronor. Att upprätthålla de rigorösa bestämmelser som alltjämt finnes på spritkontrollens område, när spriten i övrigt kan köpas i hur stora mängder som helst, är enligt motionärens åsikt orimligt. Ett bortfall av 17 miljoner spelar dock i dag sin roll i statens inkomster, varför bortfallet därav bör kompenseras genom en justering uppåt av nu gällande pris å starksprit.

I de likalydande motionerna I: 161 och II: 210 erinras om att önskvärdheten av en rimlig relation mellan priserna på spritdrycker och alkoholfria drycker på restaurang utgjort den väsentliga motiveringen för utskänningsskatten. Att objektivt bestämma vad som är en önskvärd relation torde vara omöjligt. Numera är prisskillnaden mellan dessa två typer av drycker betydande och skulle vara detta även utan utskänningsskatt. Vad däremot beträffar utskänningsskattens ur allmän synpunkt skadliga verkningar, så kvarstår dessa med oförminskad styrka. Den reguljära restaurangnäringen

har fortfarande icke möjlighet att konkurrera på lika villkor med de företeelser, som tar formen av arrangemang i privata festvåningar, i samlingslokaler av olika slag etc., där utminuteringsspirit serveras under mer eller mindre lagliga former. Förtäring- och förvaringsförbuden utgör tyvärr i detta sammanhang inte den återhållande faktor som lagstiftarna avsett. Kontrollen över spritförtäringen på sistnämnda lokaler är nämligen synnerligen besvärlig, så mycket mera som de regler som gäller i detta hänseende knappast torde äga nämnvärt stöd i det allmänna rättsmedvetandet och deras tillämpning för allmänheten torde framstå som kitslighet från myndigheternas sida.

I synnerhet för den i vårt land vanliga formen av kombinerad hotell- och restaurangrörelse, som i våra medelstora och mindre städer och övriga tätorter arbetar under karaktär av stadshotell och där byggnaderna mestadels ägs av kommunerna eller av fastighetsbolag med såväl kommunen som enskilda personer och företag på orten som delägare, har utvecklingen blivit ödesdiger. Det synes bara finnas ett sätt att komma till rätta med nämnda missförhållanden, nämligen att avskaffa utskänkningsskatten. Då detta kanske dock skulle kunna anses vara ett alltför kraftigt ingrepp i den relativt nyligen ändrade lagstiftningen på området föreslås, att utskänkningsskatten i varje fall reduceras till att omfatta endast så stor del av utskänkingspriset, som motsvarar restauratörernas ersättning för utskänkning. För att statens inkomster av spritförsäljningen icke härigenom skall minska bör samtidigt omsättningsskatten på spritdrycker och vin ökas i den utsträckning som erfordras för att kompensera inkomstbortfallet genom reduktionen av utskänkningsskatten.

Utskottet

Genom beslut vid 1957 års riksdag ändrades de ekonomiska villkoren för utskänkning av rusdrycker avsevärt. Beslutet innebar att såsom utskänkningsskatt skulle uttagas hela prisskillnaden mellan utminuterade och utskänkta spritdrycker och att skatten skulle utgå med en tredjedel av utminuteringspriset. För starka viner skulle utskänkningsskatt inte utgå. I syfte att kompensera restauratörerna för deras direkta omkostnader för spritutskänkning beslöts att de skulle erhålla en ersättning för spritserveringen med 15 procent av utskänkingspriset. En spärregel infördes dock för att motverka restaurangägarens ekonomiska intresse av att driva upp spritomsättningen. Genom utskänkningsskatten tillföres statsverket för närvarande en inkomst av ca 18 miljoner kronor.

I de förevarande motionerna har framställts yrkanden, som tar sikte på en avveckling i större eller mindre omfattning av utskänkningsskatten. Sålunda yrkas i motionen I: 9 att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av möjligheterna att slopa utskänkningsskatten. I de likalydande motionerna I: 161 och II: 210 föreslås en omedelbar sänkning av utskänkningsskatten i sådan utsträckning att skatten endast kommer att motsvara ersättningen till restauratörerna för spritserveringen. I samtliga

motioner förutsattes att det bortfall av utskänknings skatt, som åtgärderna skulle medföra, täckes genom motsvarande höjning av omsättnings skatten på spritdrycker och vin.

Det huvudsakliga motivet för motionsyrkandena utgör önskvärdheten av att bereda den reguljära restaurangnäringen möjligheter att på lika villkor konkurrera med anordnarna av privata fester i festvåningar och andra samlingslokaler.

Utskottet vill för sin del understryka att frågan om utskänknings skatten främst måste bedömas från nykterhetspolitiska utgångspunkter. I betänkande nr 43 till 1957 års riksdag konstaterade utskottet att utskänknings betydelse ur nykterhetssynpunkt i väsentlig mån minskat efter motboksransoneringens slopande. Den främsta anledningen till att utskänknings skatten alltjämt ansågs böra utgå var att på restaurangerna en jämförelsevis hög prisnivå borde upprätthållas för spriten i syfte att främja en övergång till svagare drycker. Huruvida det även framgent kommer att vara nödvändigt att genom utskänknings skatt främja en prisskillnad mellan alkoholhaltiga och andra drycker är det ännu inte möjligt att bedöma. Det allmänt sett förbättrade nykterhetstillståndet tyder emellertid på att den kris, som uppstod i samband med motbokssystemets slopande, håller på att övervinas. Utskänknings skattens betydelse ur nykterhetssynpunkt torde såvitt utskottet kan bedöma snarast ha minskat sedan år 1957. Det är därför enligt utskottets mening inte uteslutet att utskänknings skatten i framtiden kan sänkas eller rent av avvecklas. Därvid bör dock självfallet det nykterhetspolitiska intresset av en lämplig avvägning mellan priset på drycker av olika alkoholhalt tillbörligt beaktas liksom även frågan om restauratörernas ersättning.

I motionerna har uttalats att svårigheter föreligger att upprätthålla de s. k. förtäring- och förvaringsförbudena. I anledning härav vill utskottet framhålla att frågan hur förtäring- och förvaringsförbudena lämpligen bör utformas noga övervägts inom två utredningar, utan att ett fullt tillfredsställande resultat kunnat nås. Som departementschefen framhöll, då frågan var föremål för behandling vid 1957 års riksdag, borde de problem som sammanhänger med konkurrensen från de privata festvåningarna angripas genom att prisskillnaden mellan utminuterade och utskänkta rusdrycker minskades. Även om denna prisskillnad inte är den främsta anledningen till att vissa fester förläggs till andra lokaler än de restaurangerna kan erbjuda, skulle en sådan minskning av prisskillnaden leda till ett i viss mån förbättrat konkurrensläge för restaurangnäringen.

I det rådande statsfinansiella läget bör emellertid beaktas att en sänkning av utskänknings skatten i den omfattning motionärerna åsyftat skulle medföra ett icke oväsentligt inkomstbortfall för staten. Såvitt utskottet kan bedöma med ledning av erfarenheterna från tidigare höjningar av omsättnings skatten på sprit och vin är det föga troligt att detta skattebortfall kan kompenseras genom höjning av omsättnings skatten. Ett slopande av utskänknings skatten helt eller delvis har därför enligt utskottets mening

i dagens läge föga aktualitet. Det är emellertid, som utskottet tidigare antytt, möjligt att en sådan åtgärd kan vidtagas senare och utskottet anser önskvärt att Kungl. Maj:t vid lämplig tidpunkt överväger möjligheterna att övergå till ett system med endast en skatt — omsättningsskatt — å spritdrycker. Utskottet avstyrker således de föreliggande motionerna i denna del.

Enligt vad som anförts i motionen I: 9 har förtäring- och förvaringsförbuden erhållit en för vid omfattning i anvisningar som kontrollstyrelsen utfärdat i ämnet. I motionen yrkas därför att folketshus och bygdegårdar inte skall falla in under förtäring- och förvaringsförbuden.

Enligt utskottets mening bör dylika undantag i princip inte göras. Självfallet bör möjlighet förefinnas för den del av befolkningen, som av ekonomiska eller andra skäl inte anser sig kunna utnyttja restaurangerna för anordnande av privata fester, att hålla sådana i andra lokaler. I stort sett torde gällande lagstiftning ge tillräckliga möjligheter härtill. Utskottet är emellertid medvetet om att i vissa lägen författningsbestämmelserna kan framstå såsom alltför rigorösa. Med hänsyn till att frågan nyligen blivit föremål för överväganden vid två tillfällen bör ytterligare erfarenheter av den praktiska tillämpningen av förbuden avvaktas, innan ändrad lagstiftning överväges. Frågan om de av kontrollstyrelsen utfärdade anvisningarna rörande tillämpningen av förbuden är alltför vittgående är en tolkningsfråga, i vilken utskottet inte anser sig böra göra något uttalande.

Under åberopande av det anförda anser utskottet sig inte böra tillstyrka det i motionen I: 9 framställda utredningsyrkandet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att de likalydande motionerna I: 161 av herr Sveningsson och II: 210 av herr Bengtsson i Göteborg om viss sänkning av utskänkningsskatten å spritdrycker, samt

2) att motionen I: 9 av herr Axel Svensson om slopande av utskänkningsskatten m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 april 1959

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Eriksson, Snygg*, Spetz, Jansson, fröken Ranmark*, herrar Oscar Carlsson, Bengtson, Yngve Nilsson*, Kronstrand och Mattsson*; samt

från andra kammaren: herrar Ericsson i Kinna, Sundström*, Kollberg, Allard, Kärrlander, Engkvist, Darlin*, Stenberg, Eriksson i Bäckmora och Stiernstedt.

* Icke närvarit vid justering av betänkandet.

Reservation

av herr *Stiernstedt*